

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Відокремлений структурний підрозділ
«Морехідний фаховий коледж ім. О.І. Маринеска
Національного університету «Одеська морська академія»

Затверджено наказом начальника
ВСП «МФК ім. О.І. Маринеска НУ
«ОМА»
від 02 січня 2025 року № 8

І Н С Т Р У К Ц І Я № 23

По утриманню та експлуатації первинних засобів
пожежогасіння

м. Одеса – 2025

ІНСТРУКЦІЯ № 23

По утриманню та експлуатації первинних засобів пожежогасіння у ВСП «Морехідний фаховий коледж ім. О.І. Маринеска Національного університету „Одеська Морська Академія”

1. Галузь застосування.

Відповідно до вимог НАПБ А.01.001-2014 *Правила пожежної безпеки в Україні* будівлі, споруди, приміщення, технологічні установки мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння: вогнегасниками, ящиками з піском, бочками з водою, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу, пожежними відрами, совковими лопатами, пожежним інструментом (гаками, ломами, сокирами тощо), які використовуються для локалізації ліквідації пожеж на їх початковій стадії розвитку.

Відповідно до основних положень Кодексу цивільного захисту України всі види пожежної техніки та протипожежного устаткування, що застосовуються для запобігання пожежам та для їх гасіння, повинні мати сертифікат відповідності.

Тобто, всі об'єкти мають бути оснащені переносними та/або пересувними вогнегасниками, які сертифіковані в Україні в установленому порядку. Ця вимога стосується також будинків, споруд та приміщень, обладнаних будь-якими типами установок пожежогасіння, пожежної сигналізації та/або пожежними кран – комплектами.

Експлуатація вогнегасників здійснюється відповідно до НАПБ Б.01.008-2014 *Правил експлуатації вогнегасників*. Забезпечення дотримання вимог цих Правил покладається на керівників підприємств, установ та організацій тощо або на уповноважених ними осіб.

Ці особи зобов'язані:

забезпечувати дотримання вимог НАПБ Б.01.008-2014, стандартів, норм, інших відповідних нормативно-правових актів та нормативних документів, а також вимог розпоряджень і приписів інспекцій пожежної та техногенної безпеки ДСНС України;

визначати й забезпечувати порядок організації експлуатації та технічного обслуговування вогнегасників;

утримувати вогнегасники у працездатному стані;

не допускати застосування вогнегасників не за призначенням;

2. Вибір типу та визначення необхідної кількості вогнегасників для захисту об'єкта.

Для вибору типу та необхідної кількості вогнегасників для оснащення об'єкта слід ураховувати фізично-хімічні й пожежонебезпечні властивості горючих речовин, характер їх взаємодії з вогнегасниками речовинами, а також розміри площ приміщень, будинків, споруд та установок.

Критеріями вибору типу та необхідної кількості вогнегасників для протипожежного захисту об'єкта є:

рівень пожежної небезпеки об'єкта (будинку, споруди та приміщення);
 клас можливої пожежі горючих речовині матеріалів, що перебувають на об'єкті;

придатність вогнегасника для гасіння пожежі певного класу;

вогнегасна здатність вогнегасника конкретного типу;

розміри (ранг) імовірних вогнищ пожежі на об'єкті;

категорія приміщення за вибухопожежною та пожежною небезпекою;

наявність на об'єкті модульної установки автоматичного пожежогасіння;

площа приміщень (будівель), об'єктів та кліматичні умови їх експлуатації;

фізична спроможність користувачів до застосування вогнегасників.

Необхідну кількість вогнегасників визначають окремо для кожного поверху та приміщення об'єкту.

Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників провадять згідно з нормами належності, наведеними в таблицях № 1-3.

Таблиця № 1. Норми належності порошкових вогнегасників для виробничих і складських будинків та приміщень промислових підприємств.

№ з/п	Гранична захищувальна площа, м ²	Клас можливої пожежі	Мінімальна кількість порошкових вогнегасників									
			Переносний вогнегасник (з газом – витискувачем у балоні або закачаний) із зарядом вогнегасної речовини, кг					Пересувний вогнегасник (з газом – витискувачем у балоні або закачаний) із зарядом вогнегасної речовини, кг				
			5	6	8	9	12	20	50	100	150	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. Приміщення категорій А, Б а також В з наявністю газів і рідин												
1.1	до 25 ключно	А, В, С, (Е)	2	2	1	1	1	-	-	-	-	
1.2	більше 25 до 50 включно	А, В, С, (Е)	3	3	2	2	2	-	-	-	-	
1.3	більше 50 до 150 включно	А, В, С, (Е)	4	4	3	3	2	1	-	-	-	
1.4	більше 150 до 250 включно	А, В, С, (Е)	6	6	4	4	3	2	1	-	-	
1.5	більше 250 до 500 включно	А, В, С, (Е)	8	8	6	6	4	3	2	1	-	
2. Приміщення категорій В за відсутності горючих газів і рідин												
2.1	до 50 ключно	А, (Е)	2	2	1	1	1	-	-	-	-	
2.2	більше 50 до 100 включно	А, (Е)	3	3	2	2	2	-	-	-	-	
2.3	100 до 300 включно	А, (Е)	4	4	3	3	2	1	-	-	-	
2.4	більше 300 до 500 включно	А, (Е)	6	6	4	4	3	2	1	-	-	
3. Приміщення категорій Г												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	

3.1	до 50 включно	В, С	2	2	1	1	1	-	-	-	-
3.2	більше 50 до 100 включно	В, С	3	3	2	2	2	-	-	-	-
3.3	100 до 300 включно	В, С	5	5	3	3	2	1	-	-	-
3.4	більше 300 до 500 включно	В, С	7	7	4	4	3	2	1	-	-
4. Приміщення категорій Г та Д											
4.1	До 50 включно	А, (Е)	2	2	1	1	1	-	-	-	-
4.2	більше 50 до 150 включно	А, (Е)	3	3	2	2	2	-	-	-	-
4.3	більше 150 до 500 включно	А, (Е)	4	4	3	3	2	1	-	-	-

Таблиця № 2. Норми належності вуглекислотних вогнегасників для виробничих і складських будинків та приміщень промислових підприємств.

№ з/п	Гранична захищувальна площа, м ²	Клас можливої пожежі	Мінімальна кількість порошкових вогнегасників								
			Переносний вогнегасник із зарядом вогнегасної речовини, кг		Пересувний вогнегасник із зарядом вогнегасної речовини, кг						
			3,5	5	7	14	18	10	56		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. Приміщення категорій А,Б, а також В з наявністю горючих рідин											
1.1	до 25 включно	В, (Е)	4	4	1	-	-	-	-	-	-
1.2	більше 25 до 50 включно	В, (Е)	8	8	2	1	-	-	-	-	-
1.3	більше 50 до 150 включно	В, (Е)	13	13	3	2	1	-	-	-	-
1.4	більше 150 до 250 включно	В, (Е)	-	-	4	3	2	1	-	-	-
1.5	більше 250 до 500 включно	В, (Е)	-	-	-	4	3	2	1	-	-
2. Приміщення категорії Г											
2.1	до 50 включно	В, (Е)	4	4	1	-	-	-	-	-	-
2.2	більше 50 до 100 включно	В, (Е)	8	8	2	1	-	-	-	-	-
2.3	100 до 300 включно	В, (Е)	13	13	3	2	1	-	-	-	-
2.4	більше 300 до 500 включно	В, (Е)	-	-	4	3	2	1	-	-	-

Таблиця № 3. Норми належності вогнегасників для гаражів та авто майстерень.

№ з/п	Кількість місць стоянки автомобілів у боксі гаража	Мінімальна кількість вогнегасників одного з типів			
		порошковий	вуглекислотний	водяний	водопінний
1	2	3	4	5	6
1	до 10	один ВП-5 або	два ВВК-5	два ВВ-9	два ВВП-9

		один ВП-6			
2	більше 10	На кожні наступні 15 місць стоянки – згідно з пунктом 1 таблиці 3			

Громадські та адміністративно-побутові будинки на кожному поверсі повинні мати не менше двох переносних вогнегасників із масою заряду вогнегасної речовини 5 кг та більше. Крім того, слід передбачати по одному вуглекислотному вогнегаснику з масою заряду вогнегасної речовини 3 кг та більше:

на 20 м² площі підлоги в таких приміщеннях: офісні приміщення з ПЕОМ, комори, електрощитові, вентиляційні камери та інші технічні приміщення;

на 50 м² площі підлоги приміщень архівів, машзалів, бібліотек, музеїв.

Для протипожежного захисту приміщень із наявністю ПЕОМ, телефонних станцій рекомендується передбачати вуглекислотні вогнегасники. Приміщення з масовим перебуванням людей (лікарні, навчальні, культурно-видовищні та дозвілєві заклади, підприємства громадського харчування тощо) рекомендується оснащати водяними, водопінними та вуглекислотними вогнегасниками.

3. Розміщення вогнегасників на об'єкті.

Вогнегасники мають розміщатися на об'єкті згідно з вимогами НАПБ А.01.001-2014 та ГОСТ 12.4.009, а на колісних транспортних засобах – згідно з вимогами НАПБ В.01.054-98/510 *Правила пожежної безпеки для підприємств і організацій автомобільного транспорту України*, Постанови Кабінету Міністрів України від 03.09.09. №934 " Про забезпечення транспортних засобів первинними засобами пожежогасіння" та експлуатаційної документації на конкретний тип колісного транспортного засобу.

Перед розміщенням на об'єкті вогнегасники мають обов'язково пройти первинний огляд, під час якого встановлюють, що:

вогнегасники мають сертифікати відповідності;

на кожний вогнегасник є паспорт;

пломби на вогнегасниках не порушено;

вогнегасники не мають видимих зовнішніх пошкоджень;

стрілки індикаторів тиску закачаних вогнегасників (за винятком вуглекислотних) перебувають у межах робочого діапазону (в зеленому секторі шкали індикатора) залежно від температури експлуатації;

на маркуванні кожного вогнегасника та в його паспорті вказано виробника, дату виготовлення (продажу) й дату проведення технічного обслуговування.

Після проведення первинного огляду вогнегасникам присвоюються облікові (інвентарні) номери за прийнятою на об'єкті системою нумерації.

Особа, відповідальна за експлуатацію вогнегасників на об'єкті, зобов'язана оформити *Журнал обліку вогнегасників на об'єкті*, в якому реєструються:

тип та обліковий номер кожного вогнегасника, а також місце його розташування на об'єкті;

дати проведення періодичних оглядів вогнегасників та прізвище особи, яка їх провадила;

результати періодичних оглядів вогнегасників;

дати проведення технічного обслуговування (або діагностування), прізвище особи, яка їх провадила, а також дата проведення наступного технічного обслуговування;

інформація про направлення вогнегасників на технічне обслуговування та про їх повернення на місце розташування після технічного обслуговування.

Вогнегасники слід розміщувати в легкодоступних та помітних місцях (на видноті), а Також поблизу місць, де найімовірніша поява вогнищ пожежі. При цьому потрібно забезпечити їх захист від дії сонячних променів, опалювальних і нагрівальних приладів, а також хімічно агресивних речовин (середовищ), які можуть негативно вплинути на їхню працездатність.

Вогнегасники мають розміщатися з урахуванням зручності їх обслуговування, огляду, користування ними, а також досягнення найкращої видимості з різних точок захищеного простору.

Підходи до місць розташування вогнегасників мають бути завжди вільні.

Переносні вогнегасники розміщують шляхом навішування за допомогою кронштейнів на вертикальні конструкції на висоті не більш ніж 1,5 м від рівня підлоги до нижнього торця вогнегасника та на відстані від дверей, достатній для їх повного відчинення, або вставляють у шафах пожежних кранів, на пожежних щитах чи стендах, підставках чи спеціальних тумбах (із забезпеченням можливості прочитання маркування на їхніх корпусах).

Для зазначення місцезнаходження вогнегасників на об'єктах слід розмістити знаки за ГОСТ 12.2.026. Знаки розміщують на видноті (на висоті 2,0-2,5 м від рівня підлоги) як усередині, так і поза приміщеннями (за потреби).

4. Періодичний огляд вогнегасників.

Періодичний огляд вогнегасників здійснюється особою, відповідальною за їх експлуатацію на об'єкті, не рідше одного разу на місяць.

Під час цього огляду перевіряють:

відповідність типу та заводського номера кожного вогнегасника його зареєстрованому;

обліковому номеру й місцю розташування на об'єкті;

наявність паспорта на кожний вогнегасник;

дата проведення технічного обслуговування кожного вогнегасника, яка має відповідати вимогам інструкції з експлуатації;

наявність та цілісність на кожному вогнегаснику пломби, пристрою блокування (запобіжної чеки), гнучкого рукава та кронштейна (якщо це передбачено конструкцією);

відсутність видимих зовнішніх пошкоджень вогнегасників та слідів корозії на них;

положення стрілки індикатора тиску кожного закачаного вогнегасника, яка повинна перебувати у межах робочого діапазону (в зеленому секторі шкали індикатора) залежно від температури експлуатації;

непошкодженість маркування (фірмової та контрольної етикеток про проходження ТО) на кожному вогнегаснику.

Особі, відповідальній за експлуатацію вогнегасників на об'єкті, забороняється самотужки здійснювати будь-які операції з ТО, спрямовані на відновлення працездатного стану вогнегасників, або доручити це іншій особі, що не має ліцензії на провадження цього виду діяльності.

Результати періодичних оглядів реєструються в *Журналі обліку вогнегасників на об'єкті*.

5. Транспортування та зберігання вогнегасників.

Транспортування й зберігання вогнегасників під час експлуатації має провадитися відповідно до вимог ГОСТ 15150, паспортів та технічних умов на вогнегасники. Їх транспортування дозволяється здійснювати всіма видами транспорту з обов'язковим дотриманням вимог та правил, установлених для кожного виду транспорту.

Під час транспортування та зберігання вогнегасників мають бути забезпечені умови, які запобігають їх механічному пошкодженню й впливу сонячних променів, нагрівальних приладів, вологи та агресивних речовин (середовищ).

6. Рекомендації щодо застосування вогнегасників під час гасіння пожежі.

Успішне користування вогнегасниками залежить від застосування правильних тактичних прийомів під час пожежі.

Переносні вогнегасники містять у собі обмежену кількість вогнегасної речовини, й зазвичай безперервне її викидання відбувається протягом короткого проміжку часу, що унеможлиблює виправлення помилок, допущених під час застосування вогнегасника.

Залежно від типу вогнегасники застосовуються для гасіння таких класів пожежі:

Водяні вогнегасники застосовують для гасіння пожеж класу А.

Водопінні вогнегасники застосовують для гасіння пожеж класів А та В. Водопінні вогнегасники аерозольного типу придатні для гасіння електрообладнання, що перебуває під напругою не більше 1000 В, якщо це заявлено виробником і підтверджено сертифікатом відповідності.

Порошкові вогнегасники залежно від типу вогнегасного порошку застосовують для гасіння пожеж класів:

А, В та С – із зарядом багатоцільового вогнегасного порошку АВС;

Д – із зарядом спеціального порошку.

Крім того, порошкові вогнегасники придатні для гасіння електрообладнання, що перебуває під напругою до 1000 В, із відстані не менш ніж 1 м.

Вуглекислотні вогнегасники застосовують для гасіння пожеж класу В та електрообладнання, що перебуває під напругою до 1000 В, із відстані не менш ніж 1 м.

Хладонові вогнегасники застосовуються для гасіння пожеж класу В та електрообладнання, що перебуває під напругою до 1000 В, із відстані не менш ніж 1 м.

Тактика застосування хладонових вогнегасників аналогічна тактиці застосування вуглекислотних вогнегасників.

Застосування вогнегасників під час пожеж.

Приведення вогнегасників у дію потрібно здійснювати безпосередньо перед їх застосуванням відповідно до інструкції із застосування вогнегасника, яка наведена на маркуванні (етикетці) та/або містить пояснювальний текст та піктограми.

Для запобігання розбризкуванню горючої рідини, яка перебуває в посудині, або її проливанню гасіння слід розпочати з відстані, що дорівнює максимальній довжині струменя, спрямовуючи його в основу вогнища пожежі.

Гасіння твердих речовин і горючих рідин просто неба.

Гасіння пожеж класу А можна здійснювати порошковими вогнегасниками із зарядом багатоцільового порошку АВС та вогнегасниками із зарядом на водній основі. Гасіння слід розпочинати з повітряного боку із послідовним оброблянням вогнищ пожежі з усіх напрямків.

Після ліквідації полуменевого горіння потрібно провести розбирання та догашування тліючих вогнищ пожежі.

Із водяних та водопінних (низької кратності) вогнегасників слід подавати струмінь води в основу вогнища пожежі, маніпулюючи насадком для охоплення зайнятої полум'ям поверхні.

Під час гасіння пожежі класу А вогнегасна піну середньої кратності потрібно подавати так, щоб утворювався шар, який покривав би охоплені полум'ям поверхні.

Для гасіння пожежі класу А за допомогою порошкових вогнегасників вогнегасник порошок АВС слід подавати до вогнища пожежі, переміщуючи струмінь із боку в бік для збиття полум'я. Після того, як полум'я збито, потрібно наблизитись і покрити всю поверхню речовини, що горить, особливо окремі вогнища, шаром порошку, який подається переривчастими порціями в місця вогнищ пожежі.

Гасіння легкозаймистих та горючих рідин.

Гасіння легкозаймистих та горючих рідин (ЛЗР та ГР) ефективно здійснювати порошковими вогнегасниками. Допускається гасіння невеликих

вогнищ пожежі вуглекислотними вогнегасниками. Гасіння слід розпочинати з навітряного боку від ближчого борта резервуара або межі розливання

Під час гасіння порошковим вогнегасником струмінь (якщо він не перекриває вогнища пожежі) слід переміщати швидкими рухами в горизонтальній площині, просуваючись у вибраному напрямку й не залишаючи за собою та з боків непогашених ділянок. Подавання вогнегасного порошку не припиняти до ліквідації пожежі.

Під час гасіння водопінним вогнегасником рідини, що перебуває в резервуарі або розлита на поверхні землі товстим шаром, струмінь вогнегасної рідини слід подавати з навітряного боку.

Під час гасіння пожежі класу В вуглекислотними вогнегасниками розтруб слід спрямувати в основу вогнища пожежі, що міститься ближче до оператора. Під час гасіння оператору потрібно виконувати рухи розтрубом із боку в бік, просуваючись уперед.

Гасіння газів.

Гасіння газового факела з пошкодженого трубопроводу або технологічного обладнання з діаметром отвору до 90 мм здійснюється порошковим вогнегасником середньою частиною струменя. Спочатку його подають в основу газового факела з наступним переміщенням уздовж його поширення (під час переміщення вісі факела та струменя мають залишати паралельними одна одній).

Для захисту від дії високої теплової радіації, що виділяється під час горіння газів, рекомендується використовувати здатність порошкової хмари до екранування, тобто перед гасінням до вогнища пожежі потрібно підходити одночасно з подаванням струменя порошку.

Гасіння електрообладнання, що перебуває під напругою.

Дозволяється гасити пожежі електрообладнання, що перебуває під напругою, за допомогою *вуглекислотних, хладонових газових та порошкових вогнегасників*, якщо:

максимальне значення напруги на електрообладнанні не перевищує 1000 В;

відстань між насадком або розтрубом вогнегасника до струмоведучих конструкцій становить не менш ніж 1 м;

вогнегасники мають сертифікат відповідності (свідоцтво про визнання) із зазначенням можливості гасіння пожеж електрообладнання, що перебуває під напругою до 1000 В.

Пожежі (загоряння) у приміщеннях супроводжуються значним задимленням та високою температурою, що зазвичай не дає змоги застосовувати вогнегасник без використання засобів індивідуального захисту (ЗІЗ). З огляду на це вогнегасник слід застосовувати у перші хвилини після виникнення загоряння.

Найуніверсальнішими є вогнегасники із зарядом вогнегасного порошку АВС. Проте їх можна застосовувати лише в приміщенні, де немає людей. В іншому разі доцільно застосовувати вуглекислотні або хладонові вогнегасники.

Гасіння пожеж у приміщеннях.

Пожежі (загоряння) у приміщеннях супроводжуються значним задимленням та високою температурою, що унеможливує застосування вогнегасників без користування засобами індивідуального захисту. З огляду на це вогнегасник слід застосовувати у перші хвилини виникнення загоряння.

Слід пам'ятати, що під час гасіння твердих речовин та матеріалів (пожежі класу А), що перебувають у приміщенні, для забезпечення об'ємного гасіння подавати вогнегасник порошок з-поза меж цього приміщення неефективно. Це ускладнить ситуацію через погіршення видимості та труднощі з виявленням вогнищ пожежі.

7. Вимоги безпеки під час експлуатації вогнегасників.

Застосування вогнегасників має здійснюватися згідно з паспортами заводів-виробників та вказівками про порядок дій під час застосування вогнегасників, нанесених на їх маркуванні (етикетці).

Забороняється:

експлуатувати вогнегасники з наявністю вм'ятин, здутості або тріщин на корпусі, запірно-пусковому пристрої, накидній гайці, а також у разі порушення герметичності з'єднань вузлів вогнегасника і несправності індикатора тиску (для закачаних вогнегасників);

здавати ударів по вогнегаснику;

розбирати й перезаряджати вогнегасник особам, які не мають дозволу на виконання таких робіт;

кидати вогнегасник у полум'я під час застосування за призначенням та вдаряти ним об землю для приведення в дію;

застосовувати вогнегасник для гасіння пожеж тих класів, для гасіння яких він не призначений;

спрямовувати насадок вогнегасника (гнучкий рукав або розтруб) у бік людей; використовувати вогнегасник для потреб, не пов'язаних із пожежогасінням.

Застосування порошкових вогнегасників для захисту обладнання, яке може вийти з ладу в разі потрапляння в нього вогнегасного порошку (електронне обладнання, електронно-обчислювальні машини) дозволяється лише за відсутності газових вогнегасників.

З питань забезпеченості, комплектації, перевірки, перезарядки, технічного обслуговування вогнегасників звертатися до Заступника начальника коледжу з АГР.

Інструкцію розробив:

Інженер з охорони праці

Олександр Гріщенко